

CUỘC CHIẾN NGA-UKRAINE (2022 ĐẾN NAY): SỰ TRỞ LẠI CỦA CHIẾN TRANH QUY ƯỚC Ở THẾ KỶ XXI

THE RUSSIA-UKRAINE WAR (2022 TO PRESENT):
THE RETURN OF CONVENTIONAL WAR IN THE 21ST CENTURY

Nguyễn Tiến Phong

GV Khoa KHXH & NV, Trường ĐH Quy Nhơn

Received: 25/12/2025; Accepted: 2/01/2026; Published: 8/01/2026

Tóm tắt: Cuộc chiến Nga-Ukraine từ năm 2022 là một ví dụ điển hình về sự tái xuất hiện của chiến tranh quy ước trong thế kỷ XXI. Bên cạnh vũ khí và chiến thuật hiện đại, chiến tranh truyền thống vẫn được sử dụng như một phần không thể thiếu tạo nên “chiến tranh quy ước thế hệ mới”. Biểu hiện cơ bản của chiến tranh quy ước trong cuộc chiến này là bên cạnh tác chiến hiện đại thì việc sử dụng bộ binh chiến đấu trực diện trong các hầm hào giành giật từng mét đất, vai trò của hậu cần, vũ khí truyền thống, tình báo, chiến tranh tâm lý ... đã minh chứng cho sự trở lại của chiến tranh quy ước.

Từ khóa: Nga-Ukraine, chiến tranh truyền thống, chiến tranh quy ước, thế giới đương đại

Abstract: The Russia-Ukraine war of 2022 is a prime example of the resurgence of conventional warfare in the 21st century. Alongside modern weapons and tactics, traditional warfare remains an integral part of what constitutes a “new generation of conventional warfare.” The fundamental manifestations of conventional warfare in this conflict—alongside modern combat—are the use of infantry in direct combat in trenches and bunkers, fighting for every inch of land; the role of logistics; traditional weapons; intelligence; and psychological warfare—all of which demonstrate the return of conventional warfare.

Keywords: Russia-Ukraine, traditional warfare, conventional warfare, contemporary world

1. Đặt vấn đề

Ngày 24 tháng 2 năm 2022, chiến dịch quân sự của Nga tại Ukraine đã mở ra một giai đoạn mới trong lịch sử thế giới đương đại. Những đoàn xe tăng dài hàng chục kilomet, các trận pháo kích dồn dập, chiến tuyến cố định, và mục tiêu kiểm soát lãnh thổ, tất cả những yếu tố này đã khiến giới quan sát phải chú ý đến một thực tế không thể chối cãi: chiến tranh quy ước (CTQU), vốn đã bị thay thế bởi chiến tranh phi đối xứng và các xung đột với vũ khí hiện đại trong thời gian qua, giờ đây lại xuất hiện ngay giữa châu Âu trong thế kỷ XXI.

Trong suốt nhiều thập kỷ, đặc biệt sau Chiến tranh Lạnh, CTQU được cho là một kỷ ức của thế kỷ XX, một thời đại của các trận đánh như Kursk, Normandy, hay chiến tuyến Verdun. Tuy nhiên, cuộc chiến Nga-Ukraine đã cho thấy một thực tế rằng lịch sử không đi theo con đường thẳng, nó có thể xoay vòng, tái hiện và thích nghi. Trong cuộc chiến này, CTQU không chỉ trở lại mà còn ở trong một hình thức vừa quen thuộc lại vừa hoàn toàn mới.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Khái niệm chiến tranh quy ước

CTQU được định nghĩa là hình thức xung đột vũ trang diễn ra giữa các lực lượng quân đội chính quy của các quốc gia hoặc các thực thể có tổ chức, trong đó việc sử dụng vũ khí, chiến thuật và phương thức tác chiến tuân thủ các nguyên tắc quân sự truyền thống. Đặc trưng cơ bản của CTQU là việc sử dụng

lực lượng bộ binh, xe tăng, pháo binh, không quân, hải quân và các binh chủng hợp thành nhằm kiểm soát lãnh thổ, tiêu diệt sức mạnh quân sự của đối phương và đạt được các mục tiêu chính trị thông qua ưu thế quân sự trực tiếp.

Theo định nghĩa của Freedman, CTQU là “hình thức chiến tranh tập trung vào đối đầu quân sự trực tiếp, nơi khả năng triển khai lực lượng và vận hành hỏa lực quyết định cục diện chiến trường”. Các yếu tố chính của CTQU bao gồm: đầu pháo và hỏa lực cường độ cao, chiếm giữ và phòng ngự lãnh thổ, tác chiến theo tuyến mặt trận, hậu cần và chiến tranh thông tin. Như vậy, CTQU không chỉ là một hình thức xung đột cổ điển mà vẫn đóng vai trò quan trọng trong chính trị quốc tế, đặc biệt trong bối cảnh các cuộc tranh chấp lãnh thổ.

2.2. Căn nguyên lịch sử dẫn đến cuộc chiến Nga-Ukraine

Nga và Ukraine có một lịch sử dài gắn liền với nhau. Kể từ khi Đế quốc Nga thành lập, Ukraine đã từng là một phần của đế quốc này. Sau đó, trong thế kỷ 20, Ukraine trở thành một phần của Liên Xô. Sau khi Liên Xô tan rã vào năm 1991, Ukraine tuyên bố độc lập, nhưng mối quan hệ giữa hai quốc gia vẫn phức tạp, đặc biệt là về vấn đề biên giới, chính trị, và quyền lực ảnh hưởng ở khu vực.

Sau khi Ukraine giành được độc lập, chính trị của nước này luôn chịu sự phân cực lớn. Các khu vực

phía tây Ukraine có xu hướng ủng hộ phương Tây và muốn gia nhập các tổ chức quốc tế như Liên minh Châu Âu (EU) và NATO, trong khi các khu vực phía đông và nam lại có quan hệ gần gũi hơn với Nga. Sự khác biệt này phản ánh một cuộc chiến tranh ý thức hệ giữa các xu hướng ủng hộ phương Tây và những thế lực có xu hướng dựa vào Nga. Vào tháng 2 năm 2014, sau khi tổng thống Ukraine Viktor Yanukovich bị lật đổ trong cuộc cách mạng Maidan, Nga nhanh chóng sáp nhập Crimea vào lãnh thổ của mình. Nga biện minh cho việc sáp nhập này bằng lý do bảo vệ người Nga và các cơ sở quân sự của Nga tại Crimea.

Sự kiện Crimea đã làm gia tăng căng thẳng giữa Ukraine và Nga. Vào tháng 4 năm 2014, chiến sự nổ ra tại các khu vực miền đông Ukraine (Donetsk và Luhansk), nơi các nhóm ly khai thân Nga tuyên bố độc lập. Cuộc xung đột này đã kéo dài nhiều năm với sự can thiệp của Nga, mặc dù Moscow phủ nhận việc tham gia trực tiếp.

Nguyên nhân nữa là việc Ukraine tìm cách gia nhập NATO và EU. Nga luôn xem sự mở rộng của NATO sang phía Đông, đặc biệt là việc Ukraine gia nhập là mối đe dọa an ninh nghiêm trọng.

2.3. Biểu hiện của CTQU trong hình thái mới ở cuộc chiến Nga-Ukraine từ 2022 đến nay

2.3.1. Hậu cần và đối đầu trực diện, biểu hiện cơ bản của CTQU

Hậu cần và địa hình tiếp tục đóng vai trò quyết định trong cuộc xung đột, nhưng được thể hiện dưới dạng “hậu cần cổ điển tái xuất hiện trong bối cảnh chiến trường hiện đại”. Trong những tháng đầu cuộc chiến, các đoàn xe dài của Nga bị đình trệ gần Kiev do một loạt yếu tố kết hợp: vấn đề hậu cần, thiếu chuẩn bị cho chiến tranh cơ động, địa hình khó khăn và sự thiếu chính xác trong chiến lược của Nga. Các yếu tố này đã khiến lực lượng Nga gặp khó khăn trong việc thực hiện các cuộc tấn công nhanh chóng và hiệu quả. Điều này cho thấy logic cổ điển của chiến tranh quy ước: “hậu cần quyết định thắng bại”.

Các hệ thống hậu cần truyền thống, như vận chuyển quân và vật tư qua các tàu hỏa bọc thép, đã được tái áp dụng để đối phó với sự tấn công của UAV và pháo binh đối phương. Điều này chỉ ra rằng, mặc dù công nghệ mới đang thay đổi cách thức chiến đấu, nhưng các phương thức hậu cần truyền thống vẫn là yếu tố quan trọng giúp duy trì khả năng chiến đấu của các lực lượng quân sự quy ước.

Nhiên liệu là yếu tố thiết yếu để duy trì các hoạt động quân sự, từ xe tăng, xe bọc thép cho đến máy bay và tàu chiến. Việc cung cấp nhiên liệu cho cả hai bên là một yếu tố quyết định. Trong khi Nga có lợi thế về nguồn năng lượng, Ukraine phải đối mặt với thách thức lớn trong việc duy trì nguồn cung cấp

nhiên liệu từ các nước phương Tây, đặc biệt là trong bối cảnh các cơ sở hạ tầng năng lượng của Ukraine bị tấn công.

Tình hình chiến sự trong các khu vực như Donbass có đặc điểm giống như chiến tranh đường hào trong Thế chiến I, với cả hai bên đào hào hào và xây dựng các công sự vững chắc để phòng thủ và tấn công. Hầm hào là những tuyến phòng thủ được đào sâu dưới lòng đất để bảo vệ binh lính khỏi các đợt pháo kích, không kích và bắn tỉa của đối phương. Điều này khiến cho các trận chiến trở nên khốc liệt và kéo dài, khi mỗi bên phải chiến đấu từng mét đất trong suốt thời gian dài. Trong các cuộc đối đầu diễn ra ở Donbas năm 2022, Nga đã huy động khoảng 87 nhóm tác chiến tiểu đoàn (BTGs) với tổng lực lượng khoảng 60.000-70.000 quân, phản ánh quy mô lớn của lực lượng bộ binh và thiết giáp truyền thống trong tác chiến mặt đất.

Khi các trận chiến di chuyển vào các khu vực đô thị hoặc các khu vực có mật độ dân cư cao, chiến tranh tâm gần trở thành một phần không thể thiếu. Các cuộc giao tranh diễn ra tại các thành phố, làng mạc, và thậm chí trong các khu vực công nghiệp như Mariupol, nơi cả hai bên đều cố gắng chiếm giữ từng khu phố, từng căn nhà. Các trận chiến trong khu đô thị thường đẫm máu và gây tổn thất nghiêm trọng, khi hai bên chiến đấu trong điều kiện chật chội, với các chiến thuật tấn công chớp nhoáng và sự hỗ trợ từ vũ khí hạng nặng như xe tăng, súng cối và tên lửa.

2.3.2. Chiến tranh tiêu hao vũ khí truyền thống.

Một biểu hiện rõ nét của chiến tranh quy ước trong cuộc chiến Nga-Ukraine là sự quay lại của các chiến lược tiêu hao vũ khí truyền thống, như sản xuất pháo, tên lửa, đạn dược. Nghiên cứu của RAND (2023) chỉ ra rằng mức tiêu thụ đạn pháo tại Ukraine đã cao gấp nhiều lần so với các cuộc chiến tranh trước đó, như chiến tranh Iraq hay Afghanistan, phản ánh sự trở lại của chiến tranh tiêu hao vũ khí truyền thống kiểu thế kỷ XX.

Năm	Bên tham chiến	Số lượng đạn pháo/ngày	Ghi chú
2023	Nga	70.000	viên
	Ukraine	20.000	
2024	Nga	40.000	viên
	Ukraine	18.000	
2025	Nga	27.000	viên
	Ukraine	14.000	

Nguồn: Habtoor Research (2023); LIGA News (2025).

Trong khi các công nghệ như UAV và vũ khí chính xác cao đóng vai trò quan trọng trong các chiến dịch, vũ khí truyền thống vẫn chiếm tỷ trọng lớn trong tác chiến quy ước. Quân đội của cả hai bên vẫn sử dụng pháo binh, thiết giáp, xe tăng và tên lửa dẫn đường như các phương tiện chính để chiếm giữ và phòng thủ các tuyến chiến. Trong suốt cuộc xung

đột, xe tăng của Nga, đặc biệt là T-72, T-80 và T-90, đã bị phá hủy hoặc hư hỏng nghiêm trọng. Các cuộc tấn công trực diện vào các khu vực đô thị hoặc các công sự phòng thủ khiến các phương tiện này trở thành mục tiêu dễ bị tấn công. Các máy bay chiến đấu của Nga, bao gồm Su-30, Su-35, và MiG-29, đã tham gia nhiều trận không chiến.

Mặc dù các quốc gia phương Tây đã cung cấp một số xe tăng hiện đại như Leopard 2 và Challenger 2 và đặc biệt là các hệ thống như HIMARS do Mỹ cung cấp, Các xe tăng của Ukraine chủ yếu là T-64, T-72 và các xe bọc thép vẫn được sửa chữa và tái sử dụng từ thời Liên Xô.

Các cuộc bắn phá cơ sở hạ tầng dân sự bằng tên lửa và pháo binh truyền thống vẫn tiếp tục diễn ra với cường độ cao. Điều này cho thấy, mặc dù chiến tranh hiện đại có sự tham gia của các công nghệ mới, nhưng các chiến thuật và vũ khí truyền thống vẫn là yếu tố quyết định đến kết quả của CTQU.

2.3.3. Chiến dịch tuyên truyền và chiến tranh tâm lý

Chiến tranh tâm lý và tuyên truyền trong cuộc chiến Nga-Ukraine đã trở thành một phần quan trọng. Các mạng xã hội như Twitter, Facebook, Instagram, và Telegram đã trở thành những công cụ quan trọng trong việc tuyên truyền và chiến tranh tâm lý trong cuộc chiến Nga-Ukraine.

Chính quyền Ukraine đã sử dụng mạng xã hội để lan tỏa các thông điệp về lòng kiên cường và kháng chiến, kêu gọi sự ủng hộ quốc tế, đồng thời thúc đẩy tinh thần chiến đấu của người dân Ukraine. Các video của các quân nhân Ukraine, đặc biệt là những cảnh chiến đấu tại các TP như Mariupol, được chia sẻ rộng rãi để khắc họa lòng quả cảm và sự hy sinh của quân đội và người dân Ukraine. Một số video nổi bật như những cảnh Zelenskyy đứng cùng các binh sĩ, kêu gọi sự đoàn kết quốc gia.

Nga cũng sử dụng các chiến lược tuyên truyền mạnh mẽ để khẳng định tính chính đáng của cuộc chiến. Mạng xã hội và truyền hình quốc gia của Nga đã truyền đi thông điệp rằng quân đội Nga đang thực hiện “chiến dịch quân sự đặc biệt” để bảo vệ người dân ở các vùng Donbass và Crimea khỏi sự đàn áp của chính quyền Ukraine. Họ khẳng định rằng những người dân ở các khu vực như Donetsk và Luhansk đang chào đón quân đội Nga như là những “người giải phóng” và mô tả những hành động của quân đội Nga là để bảo vệ dân tộc và đất đai của họ khỏi sự tấn công của Ukraine.

Cả Nga và Ukraine đều sử dụng chiến tranh tâm lý để làm giảm tinh thần chiến đấu của đối phương. Các chiến lược như lan truyền thông tin sai lệch, hoặc phát tán thông tin tiêu cực về quân đội đối phương đã được

cả hai bên sử dụng. Thông qua các chiến dịch truyền thông, Ukraine tập trung vào việc tố cáo các hành động vi phạm nhân quyền của quân đội Nga, bao gồm các vụ tấn công vào dân thường và các cơ sở dân sự, nhằm tạo sức ép dư luận quốc tế. Kêu gọi viện trợ, tạo áp lực đối với đồng minh phương Tây để họ cung cấp thêm vũ khí, tài chính và các biện pháp trừng phạt Nga.

Nga sử dụng các chiến thuật tương tự để làm giảm tinh thần quân đội Ukraine. Thông qua các kênh truyền thông quốc gia và mạng xã hội, Nga đã phát tán thông tin về những thất bại của quân đội Ukraine trong các trận chiến lớn và thông báo về những tổn thất mà quân đội Ukraine đang gánh chịu. Nga cũng lan truyền các tin đồn về việc quân đội Ukraine đang bị thiếu quân nhu, vũ khí và bị chia rẽ nội bộ. Phát tán các thông tin sai lệch nhằm làm giảm lòng tin của dân chúng Ukraine đối với chính quyền Zelensky. Họ khẳng định rằng chính phủ Ukraine đang “lừa dối” người dân và quân đội của họ bằng cách che giấu các sự thật về chiến tranh.

3. Kết luận

Cuộc chiến Nga-Ukraine từ năm 2022 đến nay, không chỉ là cuộc chiến quân sự mà còn là một bước ngoặt quan trọng đối với trật tự quốc tế. Sự trở lại của CTQU trong thế kỷ XXI đã chứng minh rằng hình thức chiến tranh này vẫn giữ vai trò quan trọng trong chính trị quốc tế, đặc biệt khi các tranh chấp lãnh thổ bởi nhiều nguyên nhân khác nhau. Sự phát triển của các công nghệ quân sự mới, như vũ khí siêu thanh, UAV và các hệ thống phòng thủ tên lửa, đã thay đổi cách thức chiến tranh được tiến hành. Tuy nhiên, trong khi các công nghệ này có thể làm thay đổi bản chất chiến tranh, sự trở lại của CTQU vẫn phản ánh những yếu tố địa chính trị sâu sắc.

Các quốc gia lớn tiếp tục coi trọng các lực lượng vũ trang truyền thống là công cụ bảo vệ quyền lợi quốc gia trong bối cảnh sự chuyển dịch quyền lực toàn cầu. Việc nghiên cứu sâu về CTQU hiện đại là cần thiết để dự báo những thay đổi trong cấu trúc an ninh toàn cầu trong tương lai. Các công nghệ mới và các chiến lược quân sự truyền thống sẽ tiếp tục tương tác, tạo ra những hình thức chiến tranh phức tạp hơn trong tương lai.

Tài liệu tham khảo

1. Freedman, L. (2023). *Command: The Politics of Military Operations from Korea to Ukraine*. Penguin Books.
2. Charap, S., & Priebe, M. (2023). “Ukraine’s Industrial Warfare.” *RAND Corporation Report*.
3. Treisman, D. (2022). “The Return of Great-Power War.” *Foreign Affairs*, 101(4).
4. RAND Corporation (2023). *The Return of Industrial Warfare in Ukraine*.